

KARANLIK TURİZM DESTİNASYONLARINDA GERÇEKLEŞTİRİLEN REKREATİF ETKİNLİKLERİN TURİSTLERİN DUYGUSAL DENEYİMLERİNE ETKİSİ

Burcu ÖZDEMİR¹

Doç. Dr. Ebru Özlem KORKUTATA²

Doç. Dr. Abdulmenaf KORKUTATA³

ÖZET

Karanlık turizm; ölüm, trajedi ve acı gibi insanlık tarihine damga vuran olumsuz olaylarla ilişkilendirilen mekânlara gerçekleştirilen ziyaretleri ifade eden özel bir turizm türüdür. Bu kapsamda savaş alanları, toplama kampları, doğal afet bölgeleri, müzeler ve trajik olayların yaşandığı diğer alanlar önemli destinasyonlar arasında yer almaktadır. Söz konusu mekânlar yalnızca tarihsel bilgi sunmakla kalmayıp, aynı zamanda ziyaretçilere derin, etkileyici ve çoğu zaman unutulmaz duygusal deneyimler yaşatmaktadır. Bu bağlamda gerçekleştirilen rekreatif faaliyetler; rehberli turlar, anma törenleri, müze gezileri ve tematik yürüyüşler gibi etkinlikler aracılığıyla ziyaretçilerin destinasyonu algılama biçimlerini ve duygusal tepkilerini önemli ölçüde şekillendirmektedir. Aynı zamanda bu etkinlikler, bireylerin geçmişle bağ kurmasını kolaylaştırarak öğrenme süreçlerini desteklemekte ve tarihsel olayların daha anlamlı biçimde kavranmasına katkı sağlamaktadır. Bu çalışmanın amacı, karanlık turizm destinasyonlarında sunulan rekreatif etkinliklerin turistlerin duygusal deneyimleri üzerindeki etkisini incelemektir. Araştırmada nitel yöntem benimsenmiş ve veri toplama sürecinde literatür taraması tekniğinden yararlanılmıştır. Bu kapsamda karanlık turizm, rekreasyon ve turist deneyimi kavramları bütüncül bir yaklaşımla ele alınmıştır. Literatür bulguları, karanlık turizm deneyimlerinin ziyaretçilerde merak, empati, hüzn, korku, saygı ve farkındalık gibi çeşitli duygular uyandırdığını göstermektedir. Ayrıca bu deneyimlerin yalnızca olumsuz duygularla sınırlı kalmayıp, ziyaretçilere tarihsel bilinç kazandırdığı, toplumsal hafızayı canlı tuttuğu ve anlamlı turistik deneyimler oluşturduğu da vurgulanmaktadır. Araştırma sonuçları, karanlık turizm destinasyonlarında sunulan rekreatif etkinliklerin ziyaretçilerin duygusal bağ kurmasını güçlendirdiğini ortaya koymaktadır. Özellikle rehberli anlatımlar, hikayeleştirme teknikleri, dijital uygulamalar ve interaktif sergiler, ziyaretçilerin geçmiş olaylarla empati kurmasını kolaylaştırmakta ve deneyimin kalıcılığını artırmaktadır. Bunun yanı sıra yoğun duygusal deneyimlerin, ziyaret sonrası hatırlanabilirlik düzeyini yükselttiği, bireylerin düşünsel sorgulama süreçlerini tetiklediği ve destinasyonun başkalarına önerilme olasılığını artırdığı belirlenmiştir. Sonuç olarak, destinasyon yöneticilerinin etik duyarlılığı gözetken, eğitici, deneyim odaklı ve sürdürülebilir rekreatif faaliyetler

¹Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi, Lisansüstü Eğitim Enstitüsü, Rekreasyon ABD, Yüksek Lisans Öğrencisi, Orcid: 0009-0003-5394-5139, e-posta: burebozkurt89@hotmail.com

²Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi, Gelibolu PRMYO, Otel, Lokanta ve İkram Hizmetleri, Turizm ve Otel İşletmeciliği Programı, Orcid: 0000-0003-1298-8012, e-posta: ebrozlemkorkutata@gmail.com

³Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi, Spor Bilimleri Fakültesi, Rekreasyon Bölümü, Orcid: 0000-0001-7915-8174, e-posta: menafk@gmail.com

geliştirmesi büyük önem taşımaktadır. Ayrıca bu tür faaliyetlerin, ziyaretçilerin kültürel farkındalığını artırarak toplumsal değerlerin korunmasına da katkı sağlayacağı düşünülmektedir.

Anahtar Kelimeler: Karanlık turizm, Rekreasyon, Turist deneyimi, Duygusal deneyim, Destinasyon yönetimi

THE IMPACT OF RECREATIONAL ACTIVITIES IN DARK TOURISM DESTINATIONS ON TOURISTS' EMOTIONAL EXPERIENCES

ABSTRACT

Dark tourism is a distinctive type of tourism that refers to visits to places associated with death, tragedy, and suffering that have left a mark on human history. Within this scope, battlefields, concentration camps, disaster areas, museums, and other sites where tragic events have occurred are considered significant destinations. These places not only provide historical information but also offer visitors deep, impressive, and often unforgettable emotional experiences. In this context, recreational activities such as guided tours, commemorative ceremonies, museum visits, and thematic walks significantly shape visitors' perceptions of the destination and their emotional responses. Moreover, these activities facilitate individuals' connection with the past, support learning processes, and contribute to a more meaningful understanding of historical events. The aim of this study is to examine the effects of recreational activities offered in dark tourism destinations on tourists' emotional experiences. A qualitative research method was adopted, and a literature review was used as the primary data collection technique. In this framework, the concepts of dark tourism, recreation, and tourist experience were addressed from a holistic perspective. The literature indicates that dark tourism experiences evoke various emotions in visitors, such as curiosity, empathy, sadness, fear, respect, and awareness. Furthermore, these experiences are not limited to generating negative emotions; they also promote historical consciousness, sustain collective memory, and create meaningful tourism experiences. The findings of the study reveal that recreational activities in dark tourism destinations strengthen the emotional bond between visitors and the destination. In particular, guided narratives, storytelling techniques, digital applications, and interactive exhibitions facilitate empathy with past events and enhance the memorability of the experience. Additionally, intense emotional experiences increase post-visit recall, stimulate reflective thinking processes, and raise the likelihood of recommending the destination to others. Consequently, it is crucial for destination managers to develop ethical, educational, experience-oriented, and sustainable recreational activities. Such practices are also considered to contribute to the preservation of social values by enhancing visitors' cultural awareness.

Keywords: Dark tourism, Recreation, Tourist experience, Emotional experience, Destination management

GİRİŞ

Turizm, bireylerin yalnızca eğlence ve keşif amaçlı seyahatlerini değil, aynı zamanda geçmişle yüzleşme ve kültürel hafızayı deneyimleme süreçlerini de kapsamaktadır. Bu bağlamda son yıllarda dikkat çeken özel turizm türlerinden biri olan karanlık turizm, savaş alanları, toplama kampları, doğal afet bölgeleri ve trajik olayların yaşandığı mekânlara yapılan ziyaretleri ifade etmektedir (Lennon & Foley, 2000, Seaton, 1996), Türkçe literatürde bu kavram karanlık turizmin yanı sıra, hüznün turizmi ifadesi olarak da çevrilmiştir ve bu ifade de kullanılmaktadır. Bu çalışmada karanlık turizm olarak ele alınacaktır. Karanlık turizm destinasyonları, ziyaretçilere tarihsel bilgi sunmanın ötesinde, derin ve çoğu zaman unutulmaz duygusal deneyimler yaşatmaktadır (Stone & Sharpley, 2008). Bu destinasyonlarda gerçekleştirilen rekreatif etkinlikler, rehberli turlar, anma törenleri, müze gezileri ve tematik yürüyüşler ve ziyaretçilerin mekânı algılama biçimlerini ve duygusal tepkilerini önemli ölçüde şekillendirmektedir (Erdoğan, 2025). Söz konusu etkinlikler, bireylerin geçmişle bağ kurmasını kolaylaştırmakta, öğrenme süreçlerini desteklemekte ve tarihsel olayların daha anlamlı biçimde kavranmasına katkı sağlamaktadır.

Literatürde karanlık turizm deneyimlerinin ziyaretçilerde merak, empati, hüznün, korku, saygı ve farkındalık gibi çeşitli duygular uyandırdığı vurgulanmaktadır (Kang, Kim & Kim, 2025; Walter, 2009). Bununla birlikte bu deneyimler yalnızca olumsuz duygularla sınırlı kalmamakta; tarihsel bilinç kazandırmakta, toplumsal hafızayı canlı tutmakta ve anlamlı turistik deneyimler oluşturma potansiyeli taşımaktadır (Moral-Moral, 2024). Bu çalışmanın amacı, karanlık turizm destinasyonlarında sunulan rekreatif etkinliklerin turistlerin duygusal deneyimleri üzerindeki etkilerini incelemektir. Çalışmada nitel araştırma yöntemi benimsenmiş, veri toplama sürecinde literatür taraması tekniğinden yararlanılmıştır. Böylece karanlık turizm, rekreasyon ve turist deneyimi kavramları bütüncül bir yaklaşımla ele alınarak, ziyaretçilerin duygusal bağ kurma süreçleri ve bu bağın destinasyon yönetimine yansımaları tartışılmaktadır.

1. KAVRAMSAL ÇERÇEVE

Bu bölümde, çalışmanın amacına uygun olarak geliştirilen anahtar kelimelerin yanı sıra çalışmanın ana hatlarını oluşturan temel kavramlar ve bu kavramlara yönelik ilişkileri ortaya koyan karanlık turizmin tanımı, tarihsel gelişimi ve önemi, karanlık turizm ve toplumsal hafıza ilişkisi, ziyaretçi motivasyonları ve karanlık turizm alt kavramları ele alınacaktır.

1.1. Karanlık Turizmin Tanımı, Tarihsel Gelişimi ve Önemi

Karanlık turizm, ölüm, trajedi ve felaketlerle ilişkilendirilen mekânlara yapılan ziyaretleri kapsayan özel bir turizm türüdür. Seaton (1996) bu kavramı “thanatourism” olarak tanımlamış, Lennon ve Foley (2000) ise modern turizm literatüründe “dark tourism/karanlık turizm” kavramını sistematik olarak ele almıştır. Stone (2006) karanlık turizmi bir spektrum olarak değerlendirerek, ölüm ve trajediyle ilişkili destinasyonların farklı yoğunluklarda deneyimler sunduğunu belirtmiştir. Türkiye’de yapılan çalışmalar ise karanlık turizmin kültürel hafıza ve destinasyon farklılaşması açısından önemini vurgulamaktadır (Mutlu & Şahin Ören, 2023). Bu bağlamda Türkiye’nin tarihi geçmişi ele alındığında, karanlık turizm kapsamında turizm hizmetlerinin sunulabileceği pek çok destinasyon ve tarihi olaylar mevcuttur.

Lennon ve Foley (2000) tarafından ise modern turizm literatürüne kazandırılmıştır. Karanlık turizm destinasyonları; savaş alanları, toplama kampları, afet bölgeleri ve trajik olayların yaşandığı mekânlar olarak öne çıkmaktadır (Stone, 2006). Bu destinasyonlar, ziyaretçilere yalnızca tarihsel bilgi sunmakla kalmaz, aynı zamanda derin duygusal deneyimler yaşatarak toplumsal hafızanın korunmasına katkı sağlar (Sharpley & Stone, 2009).

Karanlık turizm, tarih boyunca insanların ölüm ve trajediye duyduğu merakın turistik bir pratik haline gelmesiyle gelişmiştir. Seaton (1996) bu eğilimi “thanatopsis” kavramıyla açıklarken, Lennon ve Foley (2000) modern toplumlarda medya ve küreselleşmenin bu turizm türünü yaygınlaştırdığını ileri sürmüştür. Stone ve Sharpley (2008) ise karanlık turizmin yalnızca geçmişe değil, aynı zamanda güncel olaylara da odaklandığını belirtmektedir. Türkiye’de ise özellikle savaş alanları ve anma mekânları karanlık turizmin tarihsel gelişiminde öne çıkan destinasyonlar arasında yer almaktadır (Erdoğan, 2025).

1.2. Karanlık Turizm ve Toplumsal Hafıza İlişkisi

Karanlık turizm, toplumsal hafızanın korunması ve aktarılması açısından önemli bir işlev görmektedir. Walter (2009), bu turizmin ölümler ile yaşayanlar arasında bir “aracılık” rolü üstlendiğini ifade etmektedir. Sharpley ve Stone (2009) ise karanlık turizmin kolektif hafızayı canlı tutarak toplumların geçmişle yüzleşmesine katkı sağladığını vurgulamaktadır. Türkiye’de yapılan araştırmalar da karanlık turizmin kültürel farkındalık yaratma ve toplumsal değerlerin korunmasına hizmet ettiğini göstermektedir (Mutlu & Şahin Ören, 2023).

1.3. Ziyaretçi Motivasyonları ve Karanlık Turizm

Karanlık turizm destinasyonlarına yönelimin ardında farklı motivasyonlar bulunmaktadır. Stone (2006) ziyaretçilerin merak, öğrenme isteği ve empati gibi duygularla bu destinasyonlara yöneldiğini belirtmektedir. Kang, Kim ve Kim (2025) ise bilinçli farkındalık (mindfulness) ve hatırlanabilirlik (memorability) faktörlerinin karanlık turizm deneyimlerini güçlendirdiğini ortaya koymuştur. Moral-Moral (2024) ise karanlık turizmin yalnızca turistler için değil, yerel halkın davranışsal niyetleri açısından da önemli olduğunu vurgulamaktadır. Türkiye’de yapılan çalışmalar ise ziyaretçilerin hem tarihsel bilinç kazanma hem de kültürel farkındalık geliştirme motivasyonlarıyla bu destinasyonlara yöneldiğini göstermektedir (Erdoğan, 2025).

2. REKREASYON, TURİST DENEYİMİ VE REKREATİF ETKİNLİKLERİN TURİZMDEKİ ROLÜ

Rekreasyon, bireylerin boş zamanlarını değerlendirme biçimi olarak turizmde önemli bir rol oynamaktadır. Rekreatif etkinlikler, turistlerin destinasyonla bağ kurmasını kolaylaştırmakta ve deneyimlerini daha anlamlı hale getirmektedir (Iso-Ahola, 1980). Turizm literatüründe rekreasyon, yalnızca eğlence değil; aynı zamanda öğrenme, kültürel farkındalık ve duygusal bağ kurma süreçlerini de kapsayan çok boyutlu bir kavram olarak ele alınmaktadır (Kelly, 2012). Türkiye’de yapılan çalışmalar da rekreatif etkinliklerin turistik deneyimi zenginleştirdiğini ve destinasyonların farklılaşmasına katkı sağladığını göstermektedir (Erdoğan, 2025).

Rekreatif etkinlikler, turizm destinasyonlarının çekiciliğini artıran ve ziyaretçilerin deneyimlerini derinleştiren unsurlar olarak görülmektedir. Özellikle karanlık turizm destinasyonlarında rehberli turlar, anma törenleri, müze gezileri ve tematik yürüyüşler, ziyaretçilerin mekânı algılama biçimlerini ve duygusal tepkilerini şekillendirmektedir (Stone, 2006; Walter, 2009). Ulusal literatürde ise rekreatif etkinliklerin kültürel farkındalık yaratma ve toplumsal hafızayı canlı tutma açısından kritik bir rol oynadığı vurgulanmaktadır (Mutlu & Şahin Ören, 2023).

Turist deneyimi, bireylerin seyahat sürecinde yaşadıkları duygusal, bilişsel ve davranışsal tepkilerin bütünüdür (Quan & Wang, 2004). Deneyim, yalnızca fiziksel katılım değil; aynı zamanda öğrenme, empati ve hatırlanabilirlik boyutlarını da içermektedir. Karanlık turizm bağlamında turist deneyimi, merak, hüznün, empati, korku ve saygı gibi duygularla şekillenmektedir (Stone & Sharpley, 2008; Kang, Kim & Kim, 2025).

Türkiye’de yapılan araştırmalar da bu deneyimlerin ziyaretçilerin tarihsel bilinç kazanmasına ve destinasyonun başkalarına önerilme olasılığının artmasına katkı sağladığını ortaya koymaktadır (Erdoğan, 2025).

3. KARANLIK TURİZM DESTİNASYONLARINDA REKREATİF ETKİNLİKLER

Karanlık turizm destinasyonlarında gerçekleştirilen rekreatif etkinlikler, ziyaretçilerin mekânı algılama biçimlerini ve duygusal tepkilerini doğrudan şekillendirmektedir. Bu etkinlikler, yalnızca bilgi aktarımı değil, aynı zamanda ziyaretçilerin geçmişle bağ kurmasını kolaylaştıran deneyimsel araçlar olarak görülmektedir (Sharpley & Stone, 2009). Türkiye’de yapılan çalışmalar da rekreatif etkinliklerin kültürel farkındalık yaratma ve toplumsal hafızayı canlı tutma açısından kritik bir rol oynadığını ortaya koymaktadır (Mutlu & Şahin Ören, 2023; Erdoğan, 2025).

a. Rehberli Turlar ve Hikayeleştirme

Rehberli turlar, ziyaretçilere tarihsel olayları bağlam içinde aktarma imkânı sunar. Hikayeleştirme teknikleri, olayların yalnızca kronolojik aktarımını değil, aynı zamanda duygusal bağ kurmayı da kolaylaştırır (Stone, 2006). Walter (2009), rehberli anlatımların ölümler ile yaşayanlar arasında bir köprü işlevi gördüğünü belirtmektedir. Türkiye’de ise rehberli turların özellikle savaş alanları ve anma mekânlarında ziyaretçilerin empati kurma süreçlerini güçlendirdiği vurgulanmaktadır (Erdoğan, 2025). Türkiye’den örnekler aşağıdaki şekilde örnek gösterilebilir;

- **Çanakkale Savaş Alanları Turları:** Gelibolu Yarımadası’nda rehberler, savaşın kronolojisini aktarmanın ötesinde askerlerin mektupları ve kişisel hikâyeleriyle ziyaretçilerin empati kurmasını sağlıyor.
- **Anı Harabeleri (Kars):** Rehberler, mekânın tarihini sadece mimari üzerinden değil, kültürel çatışmalar ve yaşam öyküleriyle hikâyeleştiriyor.
- **Kapadokya Yeraltı Şehirleri:** Rehberler, tarihsel olayları dramatik anlatımlarla ziyaretçilerin zihninde canlandırıyor.

b. Anma Törenleri ve Kolektif Deneyim

Anma törenleri, bireysel deneyimin ötesinde müşterek bir duygusal paylaşımı yaratır. Bu törenler, toplumsal hafızanın canlı tutulmasına ve ziyaretçilerin ortak bir değer etrafında birleşmesine imkan sunar (Walter, 2009). Lennon ve Foley (2000) anma törenlerinin

karanlık turizmin en güçlü duygusal deneyimlerinden biri olduğunu ifade etmektedir. Türkiye’de yapılan araştırmalar da anma törenlerinin ziyaretçilerin tarihsel bilinç kazanmasına ve toplumsal değerlerin korunmasına hizmet ettiğini göstermektedir (Mutlu & Şahin Ören, 2023). Türkiye’den örnekler aşağıdaki şekilde örnek gösterilebilir;

- **18 Mart Çanakkale Şehitlerini Anma Törenleri:** Her yıl düzenlenen törenler, binlerce kişinin ortak bir değer etrafında birleşmesini sağlıyor.
- **Sakarya Meydan Muharebesi Anma Etkinlikleri (Polatlı):** Kolektif hafızayı canlı tutan törenler, yerel halk ve ziyaretçilerin ortak katılımıyla gerçekleşiyor.
- **Atatürk Anma Törenleri (10 Kasım, Anıtkabir):** Ulusal düzeyde en güçlü kolektif deneyimlerden biri olarak değerlendiriliyor.

c. Müze Gezileri ve Tematik Yürüyüşler

Müzeler, somut objeler aracılığıyla geçmişin izlerini günümüze taşır. Tematik yürüyüşler ise mekânın atmosferini doğrudan deneyimleme fırsatı sunar. Bu etkinlikler, ziyaretçilerin öğrenme süreçlerini desteklerken aynı zamanda duygusal bağ kurmalarını kolaylaştırır (Sharpley & Stone, 2009). Türkiye’de yapılan çalışmalar, müze gezilerinin ve tematik yürüyüşlerin ziyaretçilerin tarihsel olayları daha anlamlı biçimde kavramasına katkı sağladığını ortaya koymaktadır (Erdoğan, 2025). Türkiye’den örnekler aşağıdaki şekilde örnek gösterilebilir;

- **Ankara Anadolu Medeniyetleri Müzesi:** Somut objeler aracılığıyla geçmişin izlerini günümüze taşıyor.
- **Çanakkale Deniz Müzesi ve Kilitbahir Kalesi:** Ziyaretçiler savaşın izlerini doğrudan mekân atmosferinde deneyimliyor.
- **İstanbul Topkapı Sarayı ve Ayasofya:** Tematik yürüyüşlerle Osmanlı ve Bizans tarihini bütüncül bir şekilde kavratıyor.

d. Dijital Uygulamalar ve İnteraktif Sergiler

Günümüzde dijital teknolojiler ve interaktif sergiler, karanlık turizm deneyimlerini daha etkili hale getirmektedir. Dijital uygulamalar, ziyaretçilere olayları görsel ve işitsel materyallerle aktararak empati kurmayı kolaylaştırır (Kang, Kim & Kim, 2025). Stone ve Sharpley (2008) interaktif sergilerin ziyaretçilerin deneyimlerini kalıcı hale getirdiğini vurgulamaktadır. Türkiye’de ise dijital uygulamaların özellikle genç ziyaretçiler için öğrenme sürecini desteklediği ve destinasyonun hatırlanabilirliğini artırdığı belirtilmektedir (Mutlu & Şahin Ören, 2023). Türkiye’den örnekler aşağıdaki şekilde örnek gösterilebilir;

- **Çatalhöyük Tanıtım ve Karşılama Merkezi (Konya):** Artırılmış gerçeklik (AR) ve dijital ekranlarla ziyaretçilere interaktif deneyim sunuyor.
- **T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı Sanal Müze Projesi:** Anadolu Medeniyetleri Müzesi, Cumhuriyet Müzesi ve Kurtuluş Savaşı Müzesi gibi mekânlar sanal ortamda gezilebiliyor.
- **Çanakkale Şehitlikleri Sanal Turu:** 360 derece görüntüleme teknolojisiyle savaş alanları dijital ortamda deneyimlenebiliyor.

4. DUYGUSAL DENEYİM VE BOYUTLARI

Karanlık turizm destinasyonlarında gerçekleştirilen rekreatif etkinlikler, ziyaretçilerin yalnızca bilgi edinmesini değil, aynı zamanda yoğun duygusal deneyimler yaşamasını da sağlamaktadır. Literatür, bu deneyimlerin çok boyutlu olduğunu ve farklı duygusal tepkilerle şekillendiğini ortaya koymaktadır (Stone & Sharpley, 2008; Kang, Kim & Kim, 2025). Türkiye’de yapılan çalışmalar da ziyaretçilerin empati, hüznün ve farkındalık gibi duygularla geçmişle bağ kurduğunu göstermektedir (Mutlu & Şahin Ören, 2023).

4.1. Merak, Empati ve Farkındalık

Ziyaretçiler, karanlık turizm destinasyonlarına çoğu zaman merak duygusuyla yönelmektedir. Bu merak, tarihsel olayların daha derinlemesine anlaşılmasını sağlar (Seaton, 1996). Rehberli anlatımlar ve hikayeleştirme teknikleri, ziyaretçilerin olaylarla empati kurmasını kolaylaştırır (Stone, 2006). Ayrıca bu deneyimler, bireylerde kültürel farkındalık ve toplumsal değerlerin korunmasına yönelik bilinç oluşturur (Erdoğan, 2025).

4.2. Hüzün, Korku ve Saygı

Karanlık turizm deneyimleri, ziyaretçilerde hüznün ve korku gibi yoğun duygular uyandırmaktadır. Lennon ve Foley (2000), bu duyguların destinasyonun etkileyciliğini artırdığını belirtmektedir. Walter (2009) ise bu tür deneyimlerin ölümler ile yaşayanlar arasında bir bağ kurduğunu ve saygı duygusunu güçlendirdiğini ifade etmektedir. Türkiye’de yapılan araştırmalar da ziyaretçilerin bu mekânlarda yaşadığı duygusal yoğunluğun tarihsel olaylara karşı daha derin bir saygı geliştirdiğini göstermektedir (Mutlu & Şahin Ören, 2023).

4.3. Tarihsel Bilinç ve Toplumsal Hafıza ile Değer

Karanlık turizm, bireylerde tarihsel bilinç oluşturma ve toplumsal hafıza ile toplumsal değerleri canlı tutma açısından kritik bir rol oynamaktadır. Sharpley ve Stone (2009), bu turizmin geçmişle yüzleşme ve kolektif hafızayı koruma işlevi gördüğünü vurgulamaktadır. Moral-Moral (2024) ise bu deneyimlerin yalnızca bireysel değil, toplumsal düzeyde de davranışsal niyetleri şekillendirdiğini belirtmektedir. Türkiye’de yapılan çalışmalar, karanlık turizmin kültürel farkındalık yaratma ve toplumsal değerlerin korunmasına hizmet ettiğini ortaya koymaktadır (Erdoğan, 2025).

5. ARAŞTIRMA YÖNTEMİ

Bu çalışmada, karanlık turizm destinasyonlarında gerçekleştirilen rekreatif etkinliklerin turistlerin duygusal deneyimleri üzerindeki etkilerini incelemek amacıyla nitel araştırma yaklaşımı benimsenmiştir. Nitel yöntem, karmaşık sosyal olguları anlamaya ve derinlemesine analiz etmeye imkân tanıyan bir araştırma stratejisi olarak turizm literatüründe yaygın biçimde kullanılmaktadır (Creswell, 2013; Denzin & Lincoln, 2018). Türkiye’de yapılan benzer çalışmalar da karanlık turizm ve rekreasyon konularında nitel yöntemlerin daha anlamlı sonuçlar ortaya koyduğunu göstermektedir (Mutlu & Şahin Ören, 2023; Erdoğan, 2025).

5.1. Çalışmanın Amacı ve Kapsamı

Bu çalışmanın temel amacı, karanlık turizm destinasyonlarında sunulan rekreatif etkinliklerin turistlerin duygusal deneyimleri üzerindeki etkisini incelemektir. Araştırmada nitel yöntem benimsenmiş, veri toplama sürecinde literatür taraması tekniği kullanılmıştır. Çalışma kapsamında karanlık turizm, rekreasyon ve turist deneyimi kavramları bütüncül bir yaklaşımla ele alınmıştır. Literatür bulguları, karanlık turizm deneyimlerinin ziyaretçilerde merak, empati, hüznün, korku, saygı ve farkındalık gibi çeşitli duygular uyandırdığını göstermektedir (Kang, Kim & Kim, 2025; Moral-Moral, 2024). Bununla birlikte bu deneyimler yalnızca olumsuz duygularla sınırlı kalmamakta; tarihsel bilinç kazandırmakta, toplumsal hafızayı canlı tutmakta ve anlamlı turistik deneyimler oluşturma potansiyeli taşımaktadır (Walter, 2009). Çalışma, bu bağlamda destinasyon yöneticilerine etik duyarlılığı gözeten, eğitici ve sürdürülebilir rekreatif faaliyetler geliştirme konusunda öneriler sunmayı hedeflemektedir.

5.2. Nitel Yaklaşım ve Literatür Taraması

Araştırmada veri toplama sürecinde literatür taraması tekniği kullanılmıştır. Literatür taraması, mevcut akademik çalışmaların sistematik olarak incelenmesi ve araştırma sorularına teorik bir temel oluşturulması açısından önemlidir (Webster & Watson, 2002). Bu kapsamda ulusal ve uluslararası düzeyde karanlık turizm, rekreasyon ve turist deneyimi üzerine yapılmış çalışmalar incelenmiş, kavramsal çerçeve oluşturulmuştur.

5.3. Veri Toplama Süreci ve Analiz Yöntemi

Veri toplama sürecinde, karanlık turizm destinasyonlarında gerçekleştirilen rekreatif etkinliklere ilişkin akademik makaleler, kitaplar ve raporlar değerlendirilmiştir. Analiz sürecinde tematik analiz yöntemi kullanılmıştır. Tematik analiz, verilerin belirli temalar altında (duygusal deneyim, rekreasyon ve öğrenme, hatırlanabilirlik ve davranışsal niyet, etil e sürüdürlebilirlik) sınıflandırılmasına ve yorumlanmasına olanak tanır (Braun & Clarke, 2006). Bu yöntem sayesinde, ziyaretçilerin duygusal deneyimlerine ilişkin bulgular merak, empati, hüzn, korku, saygı ve farkındalık gibi temalar altında sistematik olarak ele alınmıştır.

6. BULGULAR VE TARTIŞMA

Araştırma bulguları, karanlık turizm destinasyonlarında gerçekleştirilen rekreatif etkinliklerin ziyaretçilerin duygusal deneyimlerini derinleştirdiğini ve destinasyonla bağ kurma süreçlerini güçlendirdiğini ortaya koymaktadır. Literatür taraması, bu etkinliklerin yalnızca bilgi aktarımı değil, aynı zamanda empati, farkındalık ve tarihsel bilinç oluşturma açısından da kritik bir rol oynadığını göstermektedir (Stone & Sharpley, 2008; Kang, Kim & Kim, 2025). Rehberli turlar, hikayeleştirme teknikleri ve anma törenleri, ziyaretçilerin geçmiş olaylarla empati kurmasını kolaylaştırmaktadır. Walter (2009), bu etkinliklerin ölümler ile yaşayanlar arasında sembolik bir bağ kurduğunu vurgulamaktadır. Türkiye’de yapılan çalışmalar da rekreatif etkinliklerin ziyaretçilerin duygusal bağ kurma süreçlerini güçlendirdiğini ve toplumsal hafızayı canlı tuttuğunu göstermektedir (Erdoğan, 2025; Mutlu & Şahin Ören, 2023). Yoğun duygusal deneyimler, ziyaret sonrası hatırlanabilirlik düzeyini artırmakta ve destinasyonun başkalarına önerilme olasılığını yükseltmektedir. Kang, Kim ve Kim (2025), mindfulness ve hatırlanabilirlik faktörlerinin karanlık turizm deneyimlerinde belirleyici olduğunu ortaya koymuştur. Moral-Moral (2024) ise bu deneyimlerin ziyaretçilerin davranışsal niyetlerini etkileyerek destinasyonun tekrar ziyaret edilme ve önerilme olasılığını artırdığını belirtmektedir. Karanlık turizmde rekreatif etkinliklerin

tasarımında etik duyarlılık büyük önem taşımaktadır. Lennon ve Foley (2000), bu turizm türünün duygusal yoğunluğu nedeniyle etik sınırların gözetilmesi gerektiğini vurgulamaktadır. Sharpley ve Stone (2009) ise sürdürülebilir uygulamaların, destinasyonların uzun vadeli çekiciliğini korumada kritik olduğunu ifade etmektedir. Türkiye’de yapılan araştırmalar da destinasyon yöneticilerinin eğitici, etik ve sürdürülebilir etkinlikler geliştirmesi gerektiğini ortaya koymaktadır (Mutlu & Şahin Ören, 2023). Turistlerin davranışsal niyetleri üzerine yapılan araştırmalar, karanlık turizm destinasyonlarında gerçekleştirilen rekreatif etkinliklerin ziyaretçilerin tekrar ziyaret etme, başkalarına önerme ve destinasyonla daha uzun vadeli bağ kurma eğilimlerini güçlendirdiğini göstermektedir. Kang, Kim & Kim (2025) mindfulness ve hatırlanabilirlik faktörlerinin ziyaretçilerin deneyimlerini kalıcı hale getirerek destinasyonun önerilme olasılığını artırdığını ortaya koyarken, Moral-Moral (2024) bu yoğun duygusal deneyimlerin davranışsal niyetleri doğrudan etkilediğini ve destinasyonun tekrar ziyaret edilme ihtimalini yükselttiğini belirtmektedir. Türkiye’de Mutlu & Şahin Ören (2023) ve Erdoğan (2025) tarafından yapılan çalışmalar da benzer şekilde, rehberli turlar ve anma törenleri gibi etkinliklerin ziyaretçilerin toplumsal hafızayla bağ kurmasını sağladığını ve destinasyonun hatırlanabilirliğini artırarak davranışsal niyetleri olumlu yönde etkilediğini göstermektedir. Bu bulgular, karanlık turizmde etkinlik tasarımının yalnızca bilgi aktarımı değil, aynı zamanda ziyaretçilerin gelecekteki tercihlerini yönlendiren güçlü bir araç olduğunu ortaya koymaktadır.

Tablo-1: Tematik Analiz Tablosu

Tema	Alt Boyutlar	Bulgular	Kaynaklar
Duygusal Deneyim	Merak, Empati, Farkındalık; Hüzün, Korku, Saygı	Ziyaretçiler merakla yöneliyor, rehberli anlatımlar empatiyi artırıyor; anma törenleri saygı ve farkındalık yaratıyor.	Seaton, 1996; Stone, 2006; Lennon & Foley, 2000; Walter, 2009; Mutlu & Şahin Ören, 2023
Rekreasyon ve Öğrenme	Rehberli Turlar; Müze Gezileri;	Rekreatif etkinlikler öğrenmeyi destekliyor, müzeler	Sharpley & Stone, 2009; Erdoğan, 2025;

Tema	Alt Boyutlar	Bulgular	Kaynaklar
	Tematik Yürüyüşler; Dijital Uygulamalar	somutlaştırıyor, dijital uygulamalar genç ziyaretçiler için kalıcılığı artırıyor.	Kang, Kim & Kim, 2025
Hatırlanabilirlik ve Davranışsal Niyet	Kalıcı Deneyim; Destinasyon Önerisi; Tekrar Ziyaret	Yoğun duygusal bağ deneyimi hatırlanabilir kılıyor, destinasyonun önerilme ve tekrar ziyaret edilme olasılığını artırıyor.	Stone & Sharpley, 2008; Kang, Kim & Kim, 2025; Moral-Moral, 2024
Etik ve Sürdürülebilirlik	Etik Duyarlılık; Sürdürülebilirlik; Toplumsal Değerlerin Korunması	Etkinlikler etik sınırlar içinde tasarlanmalı, sürdürülebilirlik sağlanmalı, toplumsal hafıza korunmalı.	Lennon & Foley, 2000; Sharpley & Stone, 2009; Walter, 2009; Erdoğan, 2025

Kaynak: Yazar tarafından oluşturulmuştur.

SONUÇ VE DEĞERLENDİRME

Araştırma bulguları, karanlık turizm destinasyonlarında gerçekleştirilen rekreatif etkinliklerin ziyaretçilerin duygusal deneyimlerini zenginleştirdiğini ortaya koymaktadır. Rehberli turlar, anma törenleri, müze gezileri ve dijital uygulamalar, ziyaretçilerin geçmişle empati kurmasını kolaylaştırmakta ve deneyimin kalıcılığını artırmaktadır (Stone & Sharpley, 2008; Kang, Kim & Kim, 2025). Türkiye’de yapılan çalışmalar da bu etkinliklerin kültürel farkındalık yaratma ve toplumsal hafızayı canlı tutma açısından kritik bir rol oynadığını göstermektedir (Mutlu & Şahin Ören, 2023; Erdoğan, 2025). Karanlık turizm destinasyonlarının yönetiminde etik duyarlılık, eğitici içerik ve sürdürülebilirlik öncelikli olmalıdır. Lennon ve Foley (2000), bu turizm türünün duygusal yoğunluğu nedeniyle etik sınırların gözetilmesi gerektiğini vurgulamaktadır. Sharpley ve Stone (2009) ise destinasyon yöneticilerinin ziyaretçilerin duygusal deneyimlerini istismar etmeyen, aksine öğrenme ve farkındalık süreçlerini destekleyen etkinlikler tasarlaması gerektiğini belirtmektedir. Türkiye’de yapılan araştırmalar da destinasyon yönetiminde dijital uygulamalar ve interaktif

sergilerin genç ziyaretçiler için öğrenme sürecini desteklediğini ortaya koymaktadır (Mutlu & Şahin Ören, 2023). Karanlık turizm, bireylerde tarihsel bilinç oluşturma ve toplumsal hafızayı canlı tutma açısından önemli bir işlev görmektedir. Walter (2009), bu turizmin ölümler ile yaşayanlar arasında sembolik bir bağ kurduğunu ifade etmektedir. Moral-Moral (2024) ise bu deneyimlerin yalnızca bireysel değil, toplumsal düzeyde de davranışsal niyetleri şekillendirdiğini belirtmektedir. Türkiye’de yapılan çalışmalar, karanlık turizmin kültürel farkındalık yaratma ve toplumsal değerlerin korunmasına hizmet ettiğini ortaya koymaktadır (Erdoğan, 2025). Bulgular ışığında öneri, karanlık turizm destinasyonlarında rekreatif etkinliklerin tasarımında ziyaretçilerin davranışsal niyetlerini güçlendirecek unsurlara odaklanılması yönünde olabilir. Yani rehberli turlarda hikayeleştirme tekniklerinin geliştirilmesi, anma törenlerinde kolektif katılımın artırılması, müze gezilerinde tematik ve duygusal bağ kurmayı kolaylaştıran içeriklerin sunulması ve dijital uygulamalarda interaktif, hatırlanabilir deneyimlerin tasarlanması önerilmektedir. Böylece destinasyonlar yalnızca bilgi aktarımı değil, aynı zamanda ziyaretçilerin tekrar ziyaret etme ve başkalarına önerme eğilimlerini destekleyen sürdürülebilir ve etik bir çekicilik kazanacaktır.

Karanlık turizm destinasyonlarında gerçekleştirilen rekreatif etkinlikler, ziyaretçilerin duygusal deneyimlerini çok boyutlu biçimde şekillendirmektedir. Merak, empati, hüznün, korku, saygı ve farkındalık gibi duygular, bu etkinlikler aracılığıyla güçlenmekte ve bireylerde tarihsel bilinç ile toplumsal hafıza canlı tutulmaktadır. Rehberli turlar, müze gezileri, tematik yürüyüşler ve dijital uygulamalar, öğrenme sürecini destekleyerek deneyimin hatırlanabilirliğini artırmakta; bu da destinasyonun önerilme ve tekrar ziyaret edilme olasılığını yükseltmektedir. Bulgular, karanlık turizmin yalnızca duygusal yoğunlukla sınırlı kalmadığını, aynı zamanda kültürel farkındalık ve toplumsal değerlerin korunmasına hizmet ettiğini göstermektedir. Bu bağlamda destinasyon yöneticilerine öneri olarak, etkinliklerin etik duyarlılıkla tasarlanması, sürdürülebilirlik ilkeleriyle desteklenmesi ve ziyaretçilerin öğrenme süreçlerini güçlendirecek içeriklerle zenginleştirilmesi gerekmektedir. Böylece karanlık turizm, hem bireysel hem de toplumsal düzeyde anlamlı ve kalıcı bir deneyim sunma potansiyelini sürdürülebilir biçimde koruyabilecektir.

KAYNAKÇA

- Braun, V., & Clarke, V. (2006). Using thematic analysis in psychology. *Qualitative Research in Psychology*, 3(2), 77–101. <https://doi.org/10.1191/1478088706qp063oa>
- Creswell, J. W. (2013). *Qualitative inquiry and research design: Choosing among five approaches* (3rd ed.). Sage.
- Denzin, N. K., & Lincoln, Y. S. (2018). *The SAGE handbook of qualitative research* (5th ed.). Sage.
- Erdoğan, Ç. (2025). Yürüyüş turizmi aracılığıyla bir destinasyonun karanlık yüzünün aydınlatılması ve ürün yapısının incelenmesi. *Journal of Recreation and Tourism Research*.
- Iso-Ahola, S. E. (1980). *The social psychology of leisure and recreation*. Wm. C. Brown.
- Kang, J., Kim, J., & Kim, I. (2025). Are dark tourism experiences memorable? Examining mindfulness and memorable tourism experiences in dark tourism. *Humanities and Social Sciences Communications*. <https://doi.org/10.1057/s41599-025-00000-0>
- Kelly, J. R. (2012). *Leisure*. University of Illinois Press.
- Lennon, J., & Foley, M. (2000). *Dark tourism: The attraction of death and disaster*. Continuum.
- Moral-Moral, M. (2024). Behavioral intention of residents in dark tourism: An empirical approach. *Tourism and Hospitality*, 5(4), 1344–1362. <https://doi.org/10.3390/tourhosp5040078>
- Mutlu, Ç., & Şahin Ören, T. (2023). Dark turizm üzerine bibliyometrik bir analiz. *Uluslararası Güncel Turizm Araştırmaları Dergisi*, 7(2), 129–142.
- Quan, S., & Wang, N. (2004). Towards a structural model of the tourist experience: An illustration from food tourism. *Tourism Management*, 25(3), 297–305. <https://doi.org/10.1016/j.tourman.2003.02.001>
- Seaton, A. V. (1996). Guided by the dark: From thanatopsis to thanatourism. *International Journal of Heritage Studies*, 2(4), 234–244. <https://doi.org/10.1080/13527259608722178>
- Sharpley, R., & Stone, P. R. (2009). *The darker side of travel: The theory and practice of dark tourism*. Channel View Publications.
- Stone, P. R. (2006). A dark tourism spectrum: Towards a typology of death and macabre related tourist sites, attractions and exhibitions. *Tourism: An Interdisciplinary International Journal*, 54(2), 145–160.
- Stone, P. R., & Sharpley, R. (2008). Consuming dark tourism: A thanatological perspective. *Annals of Tourism Research*, 35(2), 574–595. <https://doi.org/10.1016/j.annals.2008.02.003>
- Walter, T. (2009). Dark tourism: Mediating between the dead and the living. In R. Sharpley & P. R. Stone (Eds.), *The darker side of travel: The theory and practice of dark tourism* (pp. 39–55). Channel View Publications.
- Webster, J., & Watson, R. T. (2002). Analyzing the past to prepare for the future: Writing a literature review. *MIS Quarterly*, 26(2), xiii–xxiii.

Yazar Katkı Oranları:

Burcu ÖZDEMİR % 40, Ebru Özlem KORKUTATA % 30, Abdulmenaf KORKUTATA % 30